

Motion till riksdagen 2025/26:2791

av **Isabell Mixter m.fl. (V)**

En jämlik förskola, skola och vuxenutbildning för alla

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
1 Inledning.....	5
1.1 En avgiftsfri skola.....	5
2 Trygghet i skolan.....	6
2.1 Diskriminering.....	6
2.2 Religionsfriheten.....	7
2.3 Elevhälsa.....	8
2.4 En lagstiftning som skyddar eleverna.....	9
2.5 Elever som har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	9
2.5.1 Skolans kompetens kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	10
2.5.2 Bättre kunskapsinsamling om elever med funktionsnedsättningar.....	11
2.5.3 Ett bättre föräldrastöd.....	12
3 Förskola	13
3.1 Reglera barngruppernas storlek	13
3.2 Stärk barnskötarnas roll i förskolan.....	14
3.3 Ändamålsenliga lokaler	14

3.4 Tidiga insatser för barn i behov av särskilt stöd	15
3.5 Bättre modersmålsstöd i förskolan	16
4 Förskoleklassen och grundskolan.....	16
4.1 Klassernas storlek	17
4.2 Rätten att utveckla sitt modersmål.....	17
4.3 Praxis kring bedömning av svenska som andraspråk	18
5 Fritidshemmet.....	18
6 Gymnasiet.....	19
7 Kommunal vuxenutbildningen	21
7.1 Lärarförsörjningen inom komvux och sfi	22
7.2 Utredning av stöd i vuxen ålder till de som felplacerats i särskolan	22
7.3 Läromedel på komvux	23
8 Lärarnas arbetsmiljö	24
8.1 Tid att undervisa	24

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att skollagens undantag för mindre avgifter i skolan tas bort och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör få i uppdrag att ta fram en konkret handlingsplan gällande skolors arbete mot rasism och Skolinspektionen bör få i uppdrag att följa upp skolornas arbete mot rasism som en del av det ordinarie inspektionsuppdraget och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga förskolor, skolor och fritidshem bör hållas konfessionsfria samtidigt som barnens rätt till att få tro och utöva en eventuell religion ska respekteras, varför det bör utredas hur alla skolor kan bli konfessionsfria, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda vilka åtgärder som krävs för att alla skolor ska garantera alla elevers rätt till

religionsfrihet i enlighet med barnkonventionen och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs ett nyckeltal för elevhälsa vid varje skolenhet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag liknande vårdens lex Sarah och lex Maria som innebär en skyldighet för personal i skolan att anmäla missförhållanden i skolan eller risker för det och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som utvärderar och föreslår utvecklingsområden kring skolans kompetens kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det garanteras att skollokaler tillgänglighetsanpassas utifrån elevers funktionsvariationer, oavsett om de är fysiska, psykiska eller kognitiva, och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som bygger på utredningen Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU 2023:95) och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som utvärderar hur vården och stödet till anhöriga ser ut och hur kommunerna kan erbjuda ett individualiserat och flexibelt stöd som anpassas till anhörigas skiftande behov och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på reglering avseende barngruppers storlek i förskolan till max tre barn per vuxen för barn till och med tre år och max fem barn per vuxen i grupperna med barn som är fyra till fem år och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att barngruppernas storlek i förskolan regleras till max 12 barn i grupperna med barn under tre år och max 15 barn i grupperna med barn fyra till fem år och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att barnskötare blir en skyddad yrkestitel och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att garantera att lokaler som används till förskoleverksamhet är anpassade och ändamålsenliga samt att antalet barn per kvadratmeter inte är för högt och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tillsättas en utredning som undersöker om förskolebarn med behov av särskilt stöd får rätt stöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör ges i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning av situationen när det gäller modersmålsstöd i förskolan och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas om det är möjligt att införa ett tak för klassernas storlek där undantag medges endast om synnerliga skäl föreligger, såsom långt avstånd till alternativ skola, och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär en utökad rätt till modersmål under hela skoltiden med lägre krav på förkunskaper och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som bygger på utredningen På språklig grund (SOU 2025:9) och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas om det är möjligt att införa ett tak för barngruppernas storlek i fritidshemmen där undantag medges endast om synnerliga skäl föreligger, såsom långt avstånd till alternativ skola, och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att i skollagen ge gymnasieelever rätt till skolskjuts och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att förändra skollagen så att alla gymnasieelever säkras rätten till avgiftsfria och näringsrika skolmåltider, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att inrätta en vuxenlärarutbildning och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda inrättandet av en kompletterande pedagogisk utbildning för vuxenlärare och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som kartlägger hur många som felplacerats i särskolan och vilka behov av stöd de har samt kommer med förslag på vilka riktade utbildningsinsatser som behövs för att dessa personer ska få gymnasiekompetens och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att elever inom vuxenutbildning enbart ska förväntas hålla sig med enstaka lärverktyg och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder som förbättrar personalens arbetsmiljö i skolan och tillkännager detta för regeringen.

1 Inledning

En väl fungerande utbildning, från förskolan till yrkesutbildningar och universitet, är helt avgörande för att alla människor ska ha en stark grund att stå på genom livet.

Vänsterpartiet vill se en skola med ett brett uppdrag och kapacitet att stödja varje barn under uppväxten. Den har en viktig roll att spela i att kompensera för klasskillnader och andra skillnader i förutsättningar. Möjligheterna att vara på fritidshem betyder mycket för att alla barn ska ha en meningsfull fritid.

Skolan behöver bygga på en människosyn och pedagogik som är grundad i vetenskap och inriktad på att stärka människors möjligheter att leva goda liv. Den är en viktig del av den demokratiska infrastrukturen, som kan bygga sammanhållning och stärka förmågan att delta som aktiv medborgare i samhället. Därför ska elever och studenter ha rätt till inflytande över sin utbildning genom hela utbildningssystemet.

1.1 En avgiftsfri skola

Vänsterpartiet vill se en skola som är helt avgiftsfri och inte exkluderar någon för att föräldrar inte har råd med avgifter för exempelvis resor och aktiviteter eller klarar av

kostnaden för frukt till rasten. Vi vill därför att skollagens undantag för mindre avgifter i skolan tas bort.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att skollagens undantag för mindre avgifter i skolan tas bort. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2 Trygghet i skolan

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en central förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Skolverket har följt upp resultaten i den senaste Pisaundersökningen relaterat till trygghet och studiero. Deras rapport visar att det finns ett tydligt samband mellan resultat och upplevd studiero. De skriver att för Sverige och Finland är det inte enbart den enskilde elevens upplevelse som har ett samband med elevens resultat. Det finns en ännu större skillnad i Pisaresultat på skolnivå. Om övriga elever på skolan också i hög grad upplever bristande säkerhet på skolan eller ordningsstörningar i klassrummet så är det mer troligt att en enskild elevs provresultat är lägre än om så inte är fallet. När den skala som Pisa använder som ett mått på upplevda säkerhetsrisker ökar med ett steg på en skola minskar en elevs Pisaresultat motsvarande ungefär en termins kunskapsinhämtning. Liknande förändring på den skala som Pisa har för studiero i klassrummet visar på en kunskapsminskning som motsvarar ett läsår. På skolor där många elever upplever bristande säkerhet och särskilt ordningsstörningar i klassrummet har elever oavsett bakgrund lägre Pisaresultat.

2.1 Diskriminering

Trakasserier och diskriminering är ett stort samhällsproblem och vissa grupper är mer utsatta än andra. Diskrimineringsombudsmannen skriver i sin årsrapport 2024 att även om Israels krig i Palestina sker utanför Sverige får det direkta negativa effekter på frågor om mänskliga rättigheter och diskriminering här, t.ex. inom skolan. En effekt är att de skriver att de fått uppgifter om att barn med judisk, arabisk och muslimsk etnisk och religiös tillhörighet upplever ökad diskriminering i skolan. För Vänsterpartiet är detta oacceptabelt och hela samhället måste ta krafttag mot rasism och diskriminering både i och utanför skolan.

Genom åren har Stiftelsen Friends kartläggningar flera gånger visat att kränkningar kopplade till etnicitet, dvs. av rasistisk karaktär, är den vanligaste grunden för trakasserier av barn i både mellan- och högstadiet. Trots detta, samt det faktum att forskningsstudier från bl.a. Harvard University visar hur rasism och dess konsekvenser skadar barns psykiska och fysiska hälsa, så saknar många skolor fortfarande konkreta verktyg för att medvetet arbeta förebyggande och hantera kränkningar, trakasserier och ojämlik behandling som har sin grund i afrofobi eller annan diskriminering på grund av hudfärg. Detta bidrar till att tusentals barns upplevelser av rasism i skola och förskola inte erkänns. I rapporten Vuxna – vad gör dom? som tagits fram av Rädda Barnen delar barn med sig av sina erfarenheter av rasism och diskriminering och av hur de upplever att vuxna hanterar det. Rapporten visar att de vuxna som arbetar i skolan måste få betydligt större kompetens om vad rasism är och förhindra att det sker.

Skolverket bör få i uppdrag att ta fram en konkret handlingsplan gällande skolors arbete mot rasism och Skolinspektionen bör få i uppdrag att följa upp skolornas arbete mot rasism som en del av det ordinarie inspektionsuppdraget. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.2 Religionsfriheten

Införandet av fristående skolor, såväl vinstdrivande som på konfessionell grund, har bidragit till att elever med olika bakgrund i allt mindre utsträckning möts i en gemensam skola. Det förstärker den segregation och de skillnader som redan finns i samhället.

Vänsterpartiet anser att den främsta valfriheten består av de ökade möjligheter till olika livsval som elever med en gemensam grundutbildning kan få efter genomgången utbildning. Därför ser vi inget behov av att i skollagen föra in förtydliganden av konfessionell utbildning och inslag eftersom vi menar att detta inte bör förekomma i skolan.

I valfriheten ingår att varje individ själv har rätt att välja livsåskådning och utöva den. Religiös eller annan ideologisk påverkan ska därför inte förekomma i skolan oavsett om det handlar om obligatoriska eller frivilliga inslag i utbildningen.

Vänsterpartiet är medvetna om att det förekommer att elever i en del skolor som är icke-konfessionella lärmar om hur deras rätt att utöva sin religion förhindras och försvåras.

Rapporter från Stiftelsen Friends och Rädda Barnen visar dessutom att rasism, som islamofobin är del av, är den största anledningen till diskriminering i skolan. Detta vill

vi bekämpa och har därför lagt fram ett flertal förslag genom åren som handlar om just rasism i skolan. Fokus bör ligga på alla elevers rätt att välja att tro på samt utöva eller inte utöva en religion samt på en religionskunskapsundervisning av hög kvalitet. Inte att skolor ska tillhandahålla konfessionell utbildning eller inslag.

Samtliga förskolor, skolor och fritidshem bör hållas konfessionsfria samtidigt som barnens rätt till att få tro och utöva en ev. religion ska respekteras, varför det bör utredas hur alla skolor kan bli konfessionsfria. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även utreda vilka åtgärder som krävs för att alla skolor ska garantera alla elevers rätt till religionsfrihet i enlighet med barnkonventionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.3 Elevhälsa

De allra flesta barn och unga i Sverige mår bra, men långt ifrån alla. Allt fler drabbas av psykisk ohälsa. Vänsterpartiet menar att skolan i hela sin verksamhet måste verka för att bevara och främja elevernas hälsa och för att stödja eleverna om de trots förebyggande insatser mår dåligt, fysiskt eller psykiskt. Det handlar inte bara om att det ska finnas fungerande skolhälsovård, utan också om att skolan ska ge kunskap om hälsa. Där är ämnen som idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap viktiga, något vi motionerat om särskilt tidigare.

Forskning visar att individernas hälsa är beroende av faktorer som kön, klass, etnicitet, sexuell läggning m.m. Exempelvis visar forskning att hos elever som sökt till yrkesförberedande program i gymnasieskolan förekommer psykosomatiska besvär, d.v.s. kroppsliga symtom som helt eller delvis har sin grund i psykisk ohälsa, i mycket större utsträckning än bland elever som sökt studieförberedande program. Dessutom visar forskning att flickor har psykosomatiska besvär dubbelt så ofta som pojkar. Sådana besvär är också dubbelt så vanliga hos pojkar med utlandsfödda föräldrar än hos dem med svenskfödda föräldrar.

Elevernas hälsa ska uppfattas som en fråga för hela skolan, inte bara för den enskilde eleven. Skolan får inte blunda för att hur verksamheten organiseras och miljön utformas påverkar elevernas hälsa. Organiseringen kan bidra till elevers ohälsa, psykiskt såväl som fysiskt. Om en elev har hög frånvaro, svårigheter i skolarbetet, svårigheter i sociala relationer etc., ska orsaker även sökas i skolan som helhet, inte åtgärdas genom att ogiltig frånvaro skrivs in i ordningsomdömen eller betyg.

För att kunna arbeta förebyggande måste alla lärare ha kunskap om barns och ungdomars hälsa. För att skolsköterska, kurator och psykolog ska kunna ingå i det förebyggande arbetet måste de finnas närvarande i skolverksamheten. Elever ska enkelt och omedelbart kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete.

Alla barn och unga ska få det stöd och den vård de behöver likvärdigt oavsett var i landet de bor. Vänsterpartiet föreslår därför att personaltätheten inom elevhälsan byggs ut kraftfullt genom ett reglerat tak på antal elever per respektive yrkesgrupp. Utgångspunkten är vad de olika professionerna anser är rimliga nivåer. Finansiering av detta återfinns i vår budgetmotion 2025/26:V700.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs ett nyckeltal för elevhälsa vid varje skolenhet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.4 En lagstiftning som skyddar eleverna

Inom vården och socialtjänsten finns lex Sarah som innebär att personalen i vissa verksamheter är skyldiga att rapportera missförhållanden. Det gäller bl.a. inom äldreomsorgen och omsorgen om personer med funktionsnedsättning. Även risk för missförhållanden måste rapporteras. Inom skolan finns inte motsvarande lagstiftning. Frågan har utretts för över tio år sedan men ledde aldrig till att något lagförslag lades fram. Vänsterpartiet konstaterar att mer behöver göras och att nuvarande lagstiftning inte räcker till för att garantera att elever får det stöd och de anpassningar de har rätt till.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag liknande vårdens lex Sarah och lex Maria som innebär en skyldighet för personal i skolan att anmäla missförhållanden i skolan eller risker för det. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.5 Elever som har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Tillgänglighet och delaktighet är en rättighetsfråga om att ge alla invånare samma demokratiska rättigheter och möjligheter i samhället. Att göra skolor, arbetsplatser, bostäder, transporter och offentliga lokaler mer tillgängliga skulle öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i utbildning, i arbetslivet och i samhällslivet som helhet.

Bristande tillgänglighet är dessutom en av diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen. Bristande tillgänglighet är när ett barn, elev eller studerande med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en utbildningsanordnare inte genomför s.k. skäligen tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) skriver i sin årsrapport 2024 om förekomsten av diskriminering 2023 att det i anmälningar till DO, DO:s tillsyn och i dialog med organisationer i det civila samhället, har framkommit att många skolor brister i arbetet med att tillgodose behovet av extra anpassning eller särskilt stöd för elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. DO påpekar att när elever inte får extra anpassning eller det särskilda stöd som de har rätt till innebär det att de ges sämre förutsättningar för att nå skolans kunskapsmål och få en fungerande skolgång. De påpekar att om skolan inte säkerställer elevernas behov av extra anpassning och särskilt stöd så kan det innebära att eleverna diskrimineras i form av bristande tillgänglighet. DO skriver att en del elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF) beskriver att de får en annan behandling och ett annat bemötande än andra elever av skäl som kan ha samband med funktionsnedsättningen.

Elever med icke synlig funktionsnedsättning – som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) – har rätt att få anpassad undervisning, både pedagogiskt, socialt och fysiskt. Det finns ett stort behov av kontinuerlig kunskapshöjning och fortbildning om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och neurologiska funktionsnedsättningar i form av bemötande, extra anpassningar och särskilt stöd. Vänsterpartiet anser därför att kontinuerlig kompetensutveckling av skolans personal om såväl synliga funktionsnedsättningar som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar måste initieras.

2.5.1 Skolans kompetens kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Skolinspektionen har genom åren gjort många granskningar av särskilt stöd och extra anpassningar till elever. År 2023 kom myndigheten med en djupare tematisk kvalitetsgranskning: Skolors arbete för en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Rapporten och granskningen handlar specifikt om hur hinder i lärmiljön identifieras och undanröjs för elever med neuropsykiatriska svårigheter utifrån elevernas behov.

Den riskbild som enligt Skolinspektionen låg till grund för deras granskning tydde på otillräcklig kunskap om hur undervisning kan utformas för att fungera bra för elever

med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Många elever som har en diagnos kan känna oförståelse i bemötandet. Det finns också risk att elevens kön kan påverka hur svårigheter uppmärksammas och bemöts i undervisningen.

I den fördjupande kvalitetsgranskningen undersökte Skolinspektionen hur 30 skolor arbetar utifrån två frågeställningar: Hur skolorna arbetar för att skapa en tillgänglig lärmiljö, utifrån de utmaningar som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter, och hur rektorn arbetar med att skapa förutsättningar för att hinder i lärmiljön ska identifieras och undanröjas. Detta gällde både pedagogisk, social och fysisk lärmiljö.

Myndigheten konstaterade att det fanns brister hos 22 av de granskade skolorna. Hälften av skolorna med brister hade omfattande utvecklingsbehov. Enligt Skolinspektionen identifierar personalen sällan på dessa skolor vilka hinder i lärmiljön som eleverna riskerar att möta och därmed arbetar inte heller skolans personal för att undanröja dem. Bristande kompetens om vilka hinder elever med neuropsykiatriska svårigheter riskerar att möta i lärmiljön kan leda till att eleven ensam ses som bärare av problemen i stället för att koppla elevens agerande till de svårigheter eleven upplever och hur lärmiljön kan förbättras. Skolinspektionens rapport visar att det finns behov av omfattande åtgärder. Vänsterpartiet vill se en skola med fungerande stödfunktioner och som inte skapar hinder för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Regeringen bör tillsätta en utredning som utvärderar och föreslår utvecklingsområden kring skolans kompetens kring neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Tillgängliga lärmiljöer i undervisningen är centralt för att elever med funktionsnedsättningar ska få möjlighet till likvärdig kunskapsutveckling som andra elever.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det garanteras att skollokaler tillgänglighetsanpassas utifrån elevers funktionsvariationer, oavsett om de är fysiska, psykiska och/eller kognitiva. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.5.2 Bättre kunskapsinsamling om elever med funktionsnedsättningar

För Vänsterpartiet är det viktigt att kunskapen om hur det går för elever med funktionsnedsättningar ökar. Därför behövs det bättre strukturer för att samla in nationell statistik över hur det går för elever med funktionsnedsättning. Utredningen Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för

barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU 2023:95) konstaterade att under lång tid har kunskapen om hur barn och elever med funktionsnedsättning har det socialt och kunskapsmässigt, om tillgång till stöd de har i skolväsendet varit alltför bristfällig och fragmentarisk. Detta har inneburit att villkoren för denna grupp med barn och elever i praktiken osynliggjorts, vilket i sin tur inneburit att det inte funnits tillförlitligt underlag för effektiva reformer och insatser.

Utredningen presenterade förslag i sitt betänkande som skapar förutsättningar för mer och bättre kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning. Utredningens bedömning är att förslagen väl balanserar samhällets kunskapsintresse och individers rätt till personlig integritet. Med en kontinuerlig uppföljning, som synliggör såväl kunskapsresultat och sociala villkor som stödinsatser, får samhället ett systematiskt och robust underlag för att förverkliga alla barns och elevers rätt till lärande och utveckling, motverka funktionsnedsättnings konsekvenser samt bättre uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Vänsterpartiet stödjer ansatsen att bättre synliggöra villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet och förväntar sig att regeringen går vidare med lagförslag som bygger på utredningens förslag. Men vi instämmer även i Jämställdhetsmyndigheten synpunkter kring förslaget om förstärkt uppföljning av kunskapsresultat och stödåtgärder, att all statistik som inhämtas och används är könsuppdelad.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som bygger på utredningen Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU 2023:95). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.5.3 Ett bättre föräldrastöd

De allra flesta kommer någon gång i sitt liv vara anhörig till någon som behöver extra hjälp och stöd. Ibland bara under en kortare period, ibland kan behovet av stöd vara livslångt. Enligt Riksförbundet Attention, en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer, har 7–9 procent av alla unga en NPF-diagnos, och de allra flesta av dessa individer har minst en anhörig och i regel flera som på olika sätt är involverade i den närståendes liv och välmående. Enligt en ny enkätundersökning från 2024 där Attention samlade in röster (4 600 enkätsvar) från anhöriga till personer med NPF vittnar alla om ett anhörigskap som på olika sätt påverkar den egna hälsan och livet i stort. För även om anhörigskapet

naturligtvis även innehåller glädjeämnen, så kommer det med stora utmaningar för de allra flesta med närstående som har NPF. De beskriver en starkt påverkad psykisk och fysisk hälsa, ekonomi och arbetssituation samt socialt umgänge. Tydligt blir också att vissa grupper är mer utsatta än andra, t.ex. anhöriga med egen diagnos och anhöriga till personer som har en neuropsykiatrisk diagnos med psykiatrisk tilläggsproblematik. Av de svarande är 92 procent kvinnor så arbetet kring att förbättra för anhöriga är därmed en viktig jämställdhetsfråga. Till detta kommer bristen på stöd och förståelse från omgivningen. Detta får inte bara konsekvenser för de anhöriga själva utan också för samhället i stort då många anhöriga behöver gå ner i arbetstid, sluta arbeta helt eller blir sjukskrivna på grund av exempelvis utmattning och depression. I dag varierar stödet som erbjuds mellan kommunerna och regionerna, och få kommuner och regioner erbjuder individuellt anpassat och riktat anhörigstöd från anhörigkonsulent och/eller vård- och stödkoordinator. Från och med 2009 är det visserligen genom en ändring i socialtjänstlagen ett ska-krav att erbjuda stöd för anhöriga. Men kommunerna har inte resurssatt insatsen så att det räcker till individuellt stöd, utan de flesta kan endast erbjuda informations- och gruppaktiviteter.

Regeringen bör tillsätta en utredning som utvärderar hur vården och stödet till anhöriga ser ut och hur kommunerna kan erbjuda ett individualiserat och flexibelt stöd som anpassas till anhörigas skiftande behov. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Förskola

Förskolan ska lägga grunden för resten av livet och personalen ska ha tiden och kompetensen att ge alla barn det stöd de behöver för att kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar.

För Vänsterpartiet är det viktigt att värna barnen. Rätten till en bra förskola för alla barn är en självklarhet. Bra barnomsorg är också en förutsättning för att kvinnor och män ska kunna förvärvsarbeta på lika villkor. Inom förskolan löper dock personalen större risk att drabbas av stressrelaterade sjukdomar jämfört med andra yrkesgrupper på arbetsmarknaden. Det riskerar att drabba barnens utveckling. Barnen har rätt till en bra verksamhet och personalen har rätt till en god arbetsmiljö. Enligt SKR:s (Sveriges Kommuner och Regioner) rapport Sjukfrånvaron i kommuner och landsting från 2017,

motsvarade sjukfrånvaron inom yrkesgrupperna förskollärare och barnskötare 5 000 årsarbetare.

3.1 Reglera barngruppernas storlek

För att höja kvaliteten i förskolan föreslår Vänsterpartiet en reglering av barngrupperna genom att likt Norge reglera hur många barn det får vara per anställd. Max tre barn per vuxen för barn upp till och med tre år och max fem barn per vuxen i grupperna med barn som är fyra till fem år. Samtidigt föreslås barngruppernas storlek regleras till max 12 barn i grupperna med barn under tre år och max 15 barn i grupperna med barn över tre år. Detta är krav som redan i dag drivs av Sveriges Lärare och Kommunal. I Norge har lagen haft effekt och personaltätheten har ökat. För att komma till rätta med bemanningen i förskolan och för att ge alla barn en bra start i livet bör Sverige följa Norges exempel.

Regeringen bör återkomma med förslag på reglering avseende barngruppers storlek i förskolan till max tre barn per vuxen för barn upp till och med tre år och max fem barn per vuxen i grupperna med barn som är fyra till fem år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även återkomma med ett lagförslag som innebär att barngruppernas storlek i förskolan regleras till max 12 barn i grupperna med barn under tre år och max 15 barn i grupperna med barn fyra till fem år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Stärk barnskötarnas roll i förskolan

För att förskolan ska kunna utvecklas och rekrytera mer personal krävs det en utveckling av de olika yrkesrollerna. Därför föreslår Vänsterpartiet ett riktat barnskötarlöft i vår budgetmotion för utgiftsområde 16 (mot 2025/26:V506). En utbildningssatsning som liknar äldreomsorgslöftet. Personalen får kombinerat med arbete utbilda sig till barnskötare. Många har lång erfarenhet och kommer att kunna validera sina kunskaper och tillgodoräkna sig delar av utbildningen. Som en del av detta är det också viktigt att skydda yrkestiteln barnskötare. Titeln barnskötare bör reserveras för personer med en examen från barn- och fritidsprogrammet eller med motsvarande utbildning/yrkespaket på komvux. En skyddad yrkestitel höjer statusen på yrket och i förlängningen kvaliteten i verksamheten.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att barnskötare blir en skyddad yrkestitel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.3 Ändamålsenliga lokaler

Höga ljudnivåer på förskolan är ytterligare ett arbetsmiljöproblem som drabbar både vuxna och barn. Ett forskningsprojekt från Umeå, där 17 förskolor ingick, visade att ljudnivån inom förskolan ligger över 70 decibel i snitt under en arbetsdag, vilket är mycket tröttande och kan skapa stressreaktioner. Det är samtidigt en varierande ljudbild med plötsliga toppar i form av skrik, slammer, omkullvälta stolar och bullriga leksaker. Det är inte ovanligt att personal drabbas av ljudtrötthet, tinnitus och stress.

En del i problematiken med hög ljudvolym är, som ovan nämnts, barngruppernas storlek samt att många förskolelokaler inte är dimensionerade för det antal barn som går där. Det är helt enkelt för många barn i förhållande till lokalernas storlek och utformning. Vänsterpartiet anser att det är viktigt att barngrupperna inte är större än vad lokalerna är dimensionerade för samt att lokalerna på olika sätt är anpassade för den verksamhet som bedrivs där. Det måste finnas gott om yta för barn att kunna leka. Ett flertal kommuner arbetar i dag med ett funktionsprogram för förskolan – ett styrdokument som beskriver vad som avses med ändamålsenliga lokaler och utemiljö. Det används som underlag vid planeringen och utformningen av förskolans verksamhet och i samband med att en ny förskola ska byggas eller när en gammal renoveras eller byggs om. I programmet kan allt från riktlinjer för antal barn per kvadratmeter till detaljer kring materialval, ventilation, färgsättning, höjd på möbler osv. ingå. Vänsterpartiet ser positivt på detta men anser att regeringen behöver ta ett större ansvar för att garantera att all barnomsorg i landet bedrivs i ändamålsenliga lokaler.

Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att garantera att lokaler som används till förskoleverksamhet är anpassade och ändamålsenliga samt att antalet barn per kvadratmeter inte är för högt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.4 Tidiga insatser för barn i behov av särskilt stöd

Vänsterpartiet vill fortsätta att utveckla förskolan. Därför är det också viktigt att redan i förskolan hjälpa och stödja barn i behov av särskilt stöd. Om behovet av stödinsatser sätts in tidigt underlättar det för dessa barn i förskolan, skolan och resten av livet. Enligt

läroplanen för förskolan ska verksamheten ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag. I dag finns det väldigt lite uppföljning av om läroplanen verkligen följs, likaså hur det fungerar vid övergången från förskolan till förskoleklass.

Det bör tillsättas en utredning som undersöker om förskolebarn med behov av särskilt stöd får rätt stöd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.5 Bättre modersmålsstöd i förskolan

Språk och lärande hör samman. Det är väl belagt att den som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig nya språk, t.ex. svenska, och även att utveckla kunskaper inom andra områden såsom matematik. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som är i färd med att utveckla språk och identitet.

Förskolan ska bidra till att modersmålet utvecklas så att barnen kan kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska. Detta uppdrag förtydligades i den nuvarande skollagen – samtidigt som den dåvarande regeringen poängterade att deras förslag inte innebar någon reell skärpning av förskolebarnens möjlighet att få stöd i att utveckla sitt modersmål.

Möjligheterna för förskolebarn att få modersmålsstöd varierar kraftigt och inte sällan finns det stora brister i förskolornas arbete, något som regelbundet konstateras av Skolinspektionen i deras tillsynsarbete.

Modersmålsstödet i förskolan bör förbättras. Ett bra stöd tidigt i livet leder till bättre förutsättningar för elever när de börjar grundskolan. Ett första steg bör vara att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning av situationen när det gäller modersmålsstöd i förskolan.

Skolverket bör ges i uppdrag att genomföra en fördjupad kartläggning av situationen när det gäller modersmålsstöd i förskolan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Förskoleklassen och grundskolan

Vänsterpartiet vill se en jämlik och likvärdig grundskola för alla barn. En skola för ett framåtblickande och demokratiskt samhälle handlar inte bara om att utbilda för

arbetslivet – den handlar också om allas rätt till kunskap. Skolan ska både förmedla demokratiska värden och ge alla elever möjlighet att inhämta och fördjupa sina kunskaper. Då grundskolan är obligatorisk för alla barn spelar den en särskilt viktig roll för att förmedla respekten för de mänskliga rättigheterna, jämställdhet mellan könen och det gemensamma ansvaret för miljön.

4.1 Klassernas storlek

Varje elev är en unik individ och det är en stor tillgång i skolan. För att läraren ska ha en rimlig chans att kunna hjälpa och stödja varje elev utifrån elevens egna förutsättningar måste klasstorleken radikalt minskas. Klasstorlek är också en fråga om en likvärdig utbildning i hela landet. Det säger sig självt att undervisningen inte kan bli likvärdig om undervisningsgruppernas och klassernas storlek skiljer sig åt alltför mycket mellan olika kommuner.

Vänsterpartiet anser att varje elev bör få tillgång till mer av den viktiga resurs som lärarens tid och engagemang är. För att läraren ska ha en rimlig chans att kunna hjälpa och stödja varje elev utifrån elevens egna förutsättningar måste undervisningsgrupperna minska. I stället ser vi allt fler exempel runt om i landet där klassernas storlek ökar för att i kommunerna spara pengar eller i friskolorna för att kunna ta ut mer vinst. För att kunna garantera alla elever och lärare en dräglig arbetsmiljö behövs det en nationell reglering av klassernas storlek som kan variera utifrån ålder.

Det bör därför utredas om det är möjligt att införa ett tak för klassernas storlek där undantag medges endast om synnerliga skäl föreligger, såsom långt avstånd till alternativ skola. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Rätten att utveckla sitt modersmål

En viktig utgångspunkt för all inlärning är goda kunskaper i modersmålet. Därför måste modersmålet i förskola och skola stärkas. I dag finns också en växande grupp av barn som är födda i Sverige och som har flera modersmål, inklusive svenska. För dessa barn är modersmålsundervisningen också viktig. Vi ska möjliggöra flerspråkighet tidigt i åldrarna. Det underlättar inte enbart kunskapsinhämtningen bland barnen utan har också betydelse för den personliga identiteten och för den intellektuella och emotionella utvecklingen. Därför vill Vänsterpartiet se en utökad rätt till modersmålsundervisning

som gäller under hela skoltiden, i stället för dagens sju år, och med lägre krav på förkunskaper.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär en utökad rätt till modersmål under hela skoltiden med lägre krav på förkunskaper. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Praxis kring bedömning av svenska som andraspråk

Både Skolinspektionen och Skolverket har lyft fram att det finns brister när det gäller praxis kring bedömningen av om en elev ska läsa svenska som andraspråk (SVA). Det är rektorn som ska besluta att en elev som tillhör målgruppen och som är i behov av det ska ges undervisning i svenska som andraspråk. Bedömningen av elevens behov av ämnet ska utgå från vad som bäst gagnar elevens språk- och kunskapsutveckling. I en rapport från 2020 där Skolinspektionen har granskat 30 skolor konstaterar de att endast åtta av skolorna gör bedömningar av hög kvalitet. På ett par skolor har Skolinspektionen exempelvis kunnat se att skolorna gör schablonmässiga bedömningar utifrån elevernas bakgrund i stället för att bedöma om varje enskild elev har behov av ämnet för sin språkutveckling. I dessa skolor är utgångspunkten att om en elev tillhör någon av de tre målgrupper som listas i förordningen så ska eleven automatiskt läsa ämnet – oavsett elevens behov av ämnet. Skolinspektionen konstaterar även att när en bedömning väl gjorts av vilket ämne en elev ska läsa – svenska eller svenska som andraspråk – så kvarstår den bedömningen som regel under hela grundskoletiden. Vidare konstaterar Skolinspektionen att det är vanligare att pojkar än flickor läser svenska som andraspråk (SVA) men att skolorna inte har reflekterat över den ojämna könsbalansen.

Vänsterpartiet välkomnar därför förslagen i utredningen På språklig grund (SOU 2025:9) om att tydliggöra målgruppen för Svenska som andraspråk, ta fram kartläggningsmaterial samt inrättandet av ämnet grundläggande svenska. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som bygger på utredningen På språklig grund (SOU 2025:9). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Fritidshemmet

Fritidshemmen är en del av en samlad skoldag och ska därför hålla lika hög kvalitet som skolan. Många barn börjar och slutar sin dag på fritidshemmet. Tyvärr vistas många av dem i en torftig och osäker miljö eftersom grupperna är för stora och personalen för få

för att en meningsfull verksamhet ska kunna erbjudas. En satsning på ökad personaltäthet i fritidshemmen är helt nödvändig för att förbättra arbetsmiljön för både anställda och barn. Det skulle förbättra möjligheterna att bedriva en meningsfull verksamhet med hög pedagogisk kvalitet.

Enligt Skolverket är personal med pedagogisk högskoleexamen mycket vanligare i kommunala fritidshem än i fristående. I dag saknas dock riktmärken för hur stora grupper som är rimliga och hur mycket personal som bör finnas. I dag finns rekommendationer gällande gruppstorlek och personaltäthet i förskolan. Vi anser att dessa rekommendationer bör lagstiftas om och också bör finnas när det gäller fritidshemmen.

Det bör utredas om det är möjligt att införa ett tak för barngruppernas storlek i fritidshemmen där undantag medges endast om synnerliga skäl föreligger, såsom långt avstånd till alternativ skola. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Gymnasiet

Gymnasieskolan har utvecklats från en angelägenhet för några få till en skola för de allra flesta. Allt fler ungdomar har fått möjlighet till mer och bättre kunskaper som svarar mot höjda krav från såväl arbets- som samhällsliv. För Vänsterpartiet är satsningar på utbildning en nödvändig förutsättning för samhällets utveckling och social frigörelse. Gymnasieskolan ska därför vara en rättighet och ge alla elever utökade valmöjligheter genom att förmedla kunskap och bildning. Vänsterpartiet vill att alla unga ska få en fullständig gymnasieutbildning. Därför motsätter vi oss de hinder som finns för att detta ska vara en verklighet. Att kunna läsa på gymnasiet ska inte vara en klassfråga – tyvärr håller det på att bli det i dag.

I sin årsrapport för 2023 lyfter Skolinspektionen problemen med vad de kallar regional segregering. De har bland annat sett att hämmande föreställningar knutna till vissa lokala sammanhang är en del av problematiken. En svag utbildningstradition och en låg utbildningsnivå på en ort tenderar till exempel att påverka såväl skolverksamhetens kvalitet som elevernas inställning till skolansträngning. För Vänsterpartiet är det en viktig del av att skapa positiva förväntningar för alla barn att överbygga hindren som finns för att alla ska kunna läsa på gymnasiet.

Verkligheten visar att dessa områden som kallas för utsatta i själva fallet är politiskt och ekonomiskt eftersatta och bortprioriterade områden. På samma sätt som politiska beslut i flera decennier skapat denna situation kan en positiv förändring ske genom att andra politiska beslut fattas. Beslut som leder till att fler elever går i och klarar av gymnasieskolan. Något som kommer att ha en positiv inverkan på såväl den enskilde eleven som samhället.

En av de mest bekymmersamma konsekvenserna av kommunaliseringen och kommersialiseringen av skolan är koncentrationen av gymnasieskolor i större tätorters kärnor. Under de senaste åren har små kommuner en efter en tvingats lägga ned sina gymnasieskolor på grund av sviktande elevunderlag. De har svårt att konkurrera på skolmarknaden mot större kommuner och friskolors påkostade reklamkampanjer och gymnasieprogram med nya spännande inriktningar. Som en konsekvens får eleverna från framför allt landsbygden och förorter långa dagar med långa resor till och från sina skolor. Kommunaliseringen av skolan har gjort att när alla kommuner ser till sina egna skolor först konkurreras de små ut av de stora kommunerna, och för friskoleföretagen är det inte lönsamt att vara ocentralt placerade.

Runt om i landet har vi sett hur regioner lägger ned kollektivtrafiken på landsbygden. Detta har slagit hårt mot många familjer som bor där och som har barn i gymnasieåldern. Helt plötsligt har de tvingats välja mellan att låta sina barn flytta hemifrån redan vid 16 års ålder eller att skjutsa sina barn till skolan varje dag eller att hela familjen måste flytta. De tvingas ta omvälvande livsbeslut men får även stora omkostnader. För familjer som inte har ekonomiska resurser kan det innebära att gymnasiet är något deras barn tvingas välja bort. Gymnasieskolan är den enda skolformen i Sverige där de som fortfarande är betraktade som barn inte har rätt till skolskjuts om de bor långt från sin skola. För att gymnasiet ska vara en rättighet i hela landet och inte en klassfråga ska alla ha samma möjlighet att ta sig dit.

Regeringen bör utreda möjligheten att i skollagen ge gymnasieelever rätt till skolskjuts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Även om majoriteten av landets gymnasieskolor i dag erbjuder fri skolmat så är det frivilligt och upp till kommunerna och de andra huvudmännen att avgöra om gymnasieeleverna ska ha kostnadsfri mat eller inte. Vi menar att lagstiftningen om skolmat som endast finns för grundskolan även bör innefatta alla elever vid gymnasieskolor.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att förändra skollagen så att alla gymnasieelever säkras rätten till avgiftsfria och näringsrika skolmåltider. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Kommunala vuxenutbildningen

Ekonomiska kriser går sällan att förutse. Vi vet inte hur länge den som orsakats av coronapandemin och kriget i Ukraina kommer att pågå. Men allt tyder på att många människor kommer att behöva omskola sig när krisen är över och vi kan redan se konsekvenserna av den inom många sektorer.

Det är 50 år sedan alla kommuner blev skyldiga att anordna motsvarande grund- och gymnasieskoleutbildning för vuxna. Tidigare vilade vuxenutbildningen på frivilliga initiativ från såväl offentliga som privata huvudmän i form av folkbildning, korrespondenskurser, aftonskolor och liknande. Med det kommunala ansvaret har tillgängligheten ökat och rätten till kunskap stärkts. Det har bidragit till en höjd utbildningsnivå och till att rekryteringen till högskolan har breddats.

Hur den framtida vuxenutbildningen ska utformas beror givetvis på hur vi vill att utbildningen för barn och unga ska se ut. Efter att ha gått igenom grund- och gymnasieskolan ska alla ha tillräckliga kunskaper för samhälls- och arbetsliv samt vara behöriga att söka till högre utbildning. Dessa kunskaper ser vi som en rättighet. Alla vuxna som inte har dessa kunskaper ska ha rätten att få detta tillgodosett inom vuxenutbildningen.

Kanske är vuxenutbildningens framgångar orsaken till att denna utbildningsform ofta har varit relativt osynlig i den utbildningspolitiska diskussionen. Den positiva synen på vuxenutbildningen delas inte längre av alla. Flera borgerliga företrädare ser komvux som en gräddfil in i högskolan – underförstått att det är fusk att komplettera sin gymnasieutbildning som vuxen. Men det livslånga lärandet måste bygga på det faktum att kunskap är likvärdig oavsett när den inhämtats.

För att förbättra kvaliteten och den nationella likvärdigheten inom vuxenutbildningen behöver granskningen och utvärderingen systematiseras på ett bättre sätt. När vuxenutbildningen utförs på entreprenad, eller på annat sätt privatiseras, försvåras kvalitetsarbetet. I vissa fall är det dock nödvändigt med ett samarbete med det privata näringslivet.

För många människor har vuxenutbildningen inneburit en andra chans när tidigare skolformer har misslyckats. För andra har den inneburit en chans till yrkesväxling. I dagsläget är särskilda insatser inom både vuxenutbildningen och arbetsmarknadspolitiken nödvändiga för att förbättra möjligheten till utbildning och för att underlätta den framtida kompetensförsörjningen.

7.1 Lärarförsörjningen inom komvux och sfi

En stor andel av de som arbetar med att utbilda vuxna har inte tillräcklig utbildning för att undervisa inom vuxenutbildningen. Bristen på kompetens när det gäller vuxenpedagogik påverkar resultaten särskilt mycket inom svenska för invandrare (sfi). Att ha rätt utbildad personal brukar inom övriga utbildningssystemet anses vara en förutsättning för att hålla en hög kvalitet på utbildningen, men detta gäller inte för vuxenutbildningen i dagsläget.

En särskild vuxenlärarutbildning vore en bra möjlighet för de som hellre vill jobba med att utbilda vuxna samt bidra till att höja kvaliteten på vuxenutbildningen.

Regeringen bör utreda möjligheten att inrätta en vuxenlärarutbildning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bristen på behörig personal inom vuxenutbildningen är akut.

Regeringen bör utreda inrättandet av en kompletterande pedagogisk utbildning för vuxenlärare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.2 Utredning av stöd i vuxen ålder till de som felplacerats i särskolan

På senare år har man börjat misstänka att många elever felplacerades i det som då hette särskolan under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Riksdagens utredningstjänst har hjälpt till med att ta fram ett underlag som beskriver vilka belägg som finns för att så skedde. Mellan 1992/1993 och 2006/2007 ökade andelen elever i särskolan från 0,9 procent till 1,5 procent. När den nya skollagen kom 2008 blev det klart att elever med autism som inte hade en utvecklingsstörning inte fick placeras i särskolan. Sedan dess har andelen elever återigen minskat, och den är nu sedan 2013 återigen 1 procent av eleverna. Det finns ingen exakt siffra på hur många som felplacerats men 2004 kom den statliga utredningen För oss tillsammans – Om utbildning och utvecklingsstörning (SOU 2004:98) som visade att det fanns stora brister i kommunernas utredningar och att det var stor skillnad mellan kommunerna avseende

antalet barn i särskolan. Till exempel var barn med utländsk bakgrund överrepresenterade i särskolan. I den utredningen uppgav 27 procent av lärarna att de undervisade elever som inte hade någon av de särskoleberättigande svårigheterna.

Den som blivit felaktigt placerad i särskolan kan väcka allmänt åtal i domstol men har då själv hela bevisbördan och måste driva ärendet själv. Som ett parti för jämlikhet där alla ska ha rätt till utbildning vill Vänsterpartiet att dessa personer ska ges upprättelse.

Regeringen bör tillsätta en utredning som kartlägger hur många som felplacerats i särskolan och vilka behov av stöd de har samt komma med förslag på vilka riktade utbildningsinsatser som behövs för att dessa personer ska få gymnasiekompetens. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.3 Läromedel på komvux

För Vänsterpartiet är det viktigt att alla människor har rätt till flera chanser och likvärdiga möjligheter till utbildning. Inköpen av kurslitteratur är en stor ekonomisk börda för många studerande. Att den som studerar måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. För den som läser samma utbildning under tonåren kostar det ingenting. Samtidigt kan det ibland också vara problem att få tag på vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Skolbiblioteken köper förstås inte heller in tillräckligt många exemplar av varje bok för att de ska räcka till alla. Om huvudmännen köper in böcker underlättar det även för lärarnas planering eftersom de vet vilken bok de kommer att arbeta med de närmaste åren i stället för att behöva anpassa sig efter bokförlagens årliga utgivning.

Läromedelsutredningen föreslog att elever inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå ska få tillgång till läromedel utan kostnad. Regeringen väljer i stället att lägga ett lagförslag som bl.a. innebär att huvudmannen kan besluta att lärverktyg som varje elev inom utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå eller inom anpassad utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå har för eget bruk och får behålla som sin egendom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader. Vänsterpartiet anser att det behövs en skarpare reglering så att inte kostnader vältras över på de studerande.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att elever inom vuxenutbildning enbart ska förväntas hålla sig med enstaka lärverktyg. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Lärarnas arbetsmiljö

Arbetsmiljön i skolan måste förbättras. Skolan är Sveriges största arbetsplats men samtidigt också en av de sämsta avseende arbetsmiljön. Stora mängder administration, för få kollegor och icke anpassade lokaler är bara några av de saker som hör till vardagen för lärarna. Vänsterpartiet vill ge skolan mer resurser. Vi vill även se en systematisk förändring som är bortom marknadslogik och new public management. Det är viktigt att förbättra lärarnas och hela skolpersonalens arbetsvillkor för att kunna motverka bristen på lärare och andra yrkesgrupper i skolan. Arbetsmiljön och arbetssituationen är de vanligaste skälen till att lärare väljer att arbeta med något annat än skolan.

För att förbättra lärares arbetsmiljö behöver lärarna få fler kollegor som har annan kompetens än att vara just lärare. Det behövs bl.a. en bättre fungerande elevhälsa. Om barn mår dåligt är det viktigt att de får ett professionellt bemötande. I dag faller det ansvaret alldeles för ofta på redan överarbetade lärare. Många utbildade lärare och förskollärare jobbar i dag inom andra yrken. Med en bättre arbetsmiljö kan många behöriga lärare lockas tillbaka till att arbeta inom skolan.

Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder som förbättrar personalens arbetsmiljö i skolan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.1 Tid att undervisa

Många lärare vittnar om att deras arbetstid inte räcker till. Att de inte får tillräckligt med tid för att kunna göra ett bra jobb. Ju mer undervisningstid lärare har, desto mer betungande upplever de sin arbetsbelastning. Mängden undervisningstid varierar dessutom stort mellan lärare och kommuner. Men en sak är säker, att sedan 1990-talet har mängden undervisningstid ökat. Vänsterpartiet ser med oro på utvecklingen. Lärare behöver ha goda förutsättningar att göra ett bra jobb. När skolan var statlig var undervisningstiden fastslagen i kollektivavtal genom den s.k. USK:en som innebar en reglering av den mängd undervisning som lärare var skyldiga att genomföra. Vänsterpartiet kan konstatera att sedan undervisningstiden slutade att vara reglerad så

har utvecklingen gått i fel riktning. Vi välkomnar därför att utredningen Tid för undervisningsuppdraget – åtgärder för god undervisning och läraryrkenas attraktivitet (SOU 2025:26) föreslår att lärarnas arbetstid regleras och ser fram emot att regeringen lägger fram ett förslag.

Isabell Mixter (V)

Nadja Awad (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Ciczie Weidby (V)